

OSMANLI İSLAM NİZAMI

VE

TÜRKLERİN ADALET MİZANI

□□□□□

Afganistan asıllı bir Müslüman olan Tamim Ensari, *“İslam’ın Bakış Açısından DÜNYA TARİHİ”* isimli bir kitap hazırlamıştı.

Oysa peşinen belirtelim ki, bu kitaba;

“Haçlı Batı gözüyle, bir Müslümana yazdırılan İSLAM TARİHİ”

denmesi daha uygun olacaktı. Çünkü

Arnold Toynbee ve Hendrick Van Loon

gibi Batılı tarihçilerin etkisiyle hazırlandığını kendisi de ağzından kaçırmıştı. (Sh: 11) “Hz. Peygamberimizin Hira mağarasındaki Hz. Cebrail’le muhatap olmasını

“bir hayal yansıması”

(Sh: 43) olarak yorumlamaktan,

“Acaba Muhammed’in sözleri kendisine mi, yoksa Rabbine mi aitti?”

(Sh: 54) şeklindeki kafa karıştırıcı çarpıtmalara; Peygamber Efendimizin 10 bin kişilik düzenli ve disiplinli bir orduyla ve yüksek strateji oyunları ile, ama kansız ve savaşızsız teslim aldığı Mekke’nin,

“Müşriklerce kendiliğinden bağışlandığını”

(Sh: 56) iddia eden saptırmalarına kadar, bir sürü kasıtlı yanlışlıklar barındıran bu kitabına, kısa ve öz bir tenkit yazmamız lazımdı. Yazar, “İslam; Çin, Hindistan ve Batı Medeniyetinin bir ögesi ve özeti sayılır” (Sh: 427) diyerek münafık niyetini ve kiralık mahiyetini ortaya koymaktaydı.

Tamim Ensari yer yer, Türklere yönelik özel hıncını da kusmaktaydı. *“Filistin’in kontrolünü ele alan Selçuklu Türkleri (ve Selahaddin Eyyubi) başka din mensuplarına hiç*

de hoşgörülü davranmıyorlardı.”

(Sh: 174) şeklinde iftiralar atmaktaydı.

“Haçlıların, Anadolu Selçuklularına ve Ortadoğu Müslümanlarına yaptıkları zulümleri abartılı...”

(Sh: 178) bulan yazarın,

“vahşi ve gaddar Moğollarla Türkleri aynı soydan sayma”

çabası (Sh: 190) mide bulandırıcıydı.

“İslam tasavvufunu, Budizmin ve Hint felsefesinin devamı sayma”

(Sh: 207), İran İslam Devrimi Lideri Ayetullah Humeyni’yi “zalim”likle suçlama (Sh: 409), İhvanı Müslimin’in ve Hamas’ın tamamını

“Yahudileri katletme amaçlı bir terör harekâtı”

(Sh: 413-414) gibi sunma çabaları, yazarın ayarını ve amacını ortaya koymaktaydı.

Amerika ve Avrupa’yı (tüm Batı’yı);

“Tanrıyı (ve kutsal kuralları) siyaset ve sistemin merkezine koyan Protestan dindarların kontrolünde olan, adil ve insancıl bir düzen uygulayan”

(Sh: 421) modern ve medeni dünya(!) olarak tanımlamaktan utanmayan yazar,

Amerika’nın Afganistan işgalini

bir huzur ve demokrasi transferi

olarak yorumlamaktan da sakınmamıştı. (Sh: 422)

Yaklaşık 500 sayfalık bu kitapta yer yer, orijinal yaklaşımlara ve doğru yorumlara da rastlanmakta, ama genellikle Haçlı ve Siyonist Batı’nın İslam’a şaşkınlık bakışını yansıtmaktaydı. Özellikle Osmanlı Devleti’yle ilgili saptama ve saptırmalarının satır satır yanıtlanması, ciltlerce yer kaplayacaktı. Bu nedenle cümleleri kendi içinde düzeltmek ve okurlarımıza doğru bilgiler halinde arz etmek daha uygun olacaktı.

Osmanlı’nın ortaya çıkışı ve Medeniyet İnkılabı

İlahi kaderin cilvesiyle, zalim Moğol Cengiz’in torunu Hülagü’nün, Bağdat’ı yıkıp geçtiği 1258 yılında, Anadolu’daki Türk kabilesinden, Kayı aşiretinden bir gazi ailesinde Osman adında bir çocuk dünyaya geliyordu. Osman’dan sonra gelenler, “Osmanlı” ya da Batılıların telaffuzuyla “Osmanlılar” olarak anılıyor ve sonunda çok güçlü bir imparatorluk doğuyordu. Batılıların ve yandaşlarının “imparatorluk” dediği, ama gerçekte İslam kaynaklı bir Barış ve Bereket Medeniyeti olan Osmanlı Devleti’nin temelini Osman Bey atıyor, onun kudretli iradesi ve ferasetli cesareti sayesinde, Anadolu’daki küçük emirlikler bu kutlu devlete katılıyordu. Ataları Orta Asya’nın bozkırlarında Moğollardan kaçıp gelen 400 kişilik yiğit ve adil bir göçebe kabilenin soyundandı. Onlar için, ***“Saraylar ı atlarıydı, tahtları evleri ve hazineleri heybeleriydi”*** diyenler haklıydı. Başkentleri, o gece nereye kamp kuruyorsa orasıydı. Aslında Osman Bey’in kendisinden sonrakilere bıraktığı miras, sadece kutlu bir sürecin başlangıcıydı.

Savaş döneminde, adamlarını sınır boylarına getiriyor ve Hristiyan krallar ve tekfurlarla savaşarak, hem yöre halkına hem kendi toplumuna huzur ve adalet sağlıyor, hem de ganimet biriktiriyordu. Savaşmadığı "Tatil dönemi"nde ise kontrol sağladığı alanlarda güven ve hürriyet sağladığı tüm yerleşik köylüden ve Bizans'tan kat kat düşük ölçüde vergi topluyordu.

Osmanlılar güçlenmeye başladıklarında, diğer gazi devletlerini ve Türk beyliklerini de içlerine almaya çalışıyorlar; bazılarını fetih yoluyla, bazılarını ise pazarlıkla Osmanlı'ya bağlıyorlardı. Böylece bağımsız emirliklerin gazi liderleri, yavaş yavaş feodal aristokratlara dönüşüyorlardı; kendi çaplarında hâlâ güçlü ama daha büyük ve merkezi bir kuvvete, Osmanlı Hanedanlığı'na tabi oluyorlardı.

Osmanlılar, bir hanedanlığın (Selçukluların) çöküşü ile yükselişi arasındaki farkı fırsata çevirecek olan, çok küçük ama çok önemli bir şans kazanmışlardı. Osmanlı Sultanları uzun süre yönetimde kalmış ve hepsi de yetkin bürokratlara sahip olmuşlardı. Onlardan biri olan I. Murat, Marmara'yı aşip Trakya'da Avrupa'nın bir kısmını da topraklarına katmıştı. Bu dönemden sonra, (MS 1350-1389), Osmanlı Hanedanlığı artık at sırtından değil, başkentten, saraydan yönetilecek ve hükümet bürokrasisine, vergi sistemine ve bir hazineye sahip olacaktı. Osmanlı yöneticileri yüksek İslam medeniyetinin cilasını ve adaletin yansıması olmuşlar, şanlı ve destansı bir medeniyetin mimarları konumuna ulaşmışlardı.

Başka bir Osmanlı hükümdarı I. Beyazıt (1389-1402), Hristiyan Avrupa'dan getirilen esir erkek çocuklarının saraya alınıp, Müslüman gibi yetiştirilmeleri ve kuvvetli askerlere dönüştürülmelerini hedefleyen ve devşirme olarak bilenen bir programı uygulamaya koymuşlardı. Bunlar İslam tarihinde Memlûklere çok benziyordu ama farklı bir adla; Memlûkler Arap ya da Pers hükümdarlıklarında yetişen Türk çocuklarıydı, bu sefer Türk hükümdarlığında yetişen Hristiyan çocukları vardı. Devşirme sisteminde yetişen askerlere, "yeni bölükler" anlamına gelen Yeniçeriler denilmeye başlandı. I. Beyazıt'ın Yeniçerileri, orduyu, yeni bağımsız aristokratlar olan ve soylarını Orta Asya'ya dayandıran gazilerle olan feodal bağlarından koparmışlardı. Gazilerin bölükleri yine de Beyazıt'a yaya askerler sağlıyordu ama Yeniçerilerle birlikte, idare edilmesi gereken profesyonel bir asker bürokratlar ordusu ortaya çıkmıştı.

I. Beyazıt'ın akınları Avrupa'nın daha da içlerine doğru ilerlemesi Haçlıları

telaşlandırmıştı. Fransa ve Macaristan kralları onu kontrol edebilmek için güç birliği yapmışlar, ama Beyazıt bu birleşmiş orduyu 1396'da bugünkü Bulgaristan'ın Nicopolis şehrinde dağıtmıştı. Artık Osmanlı emirleri tastamam bir imparatorluğu yönetiyorlardı. Aslında, Beyazıt "*emir*" unvanını çoktan atmış ve kendini "*sultan*" ilan etmiş durumdaydı. Böylece Osmanlı Sultanları Darüislam'ın (Halifeliğin), daha laik bir versiyonunun başına geçmiş oluyorlardı. Çevre ülkelere temel insan haklarını sağlama ve insanları zalim yöneticilerden kurtarma amaçlı CİHAD (Askerî müdahale) o denli gelişmişti ki, bir yıl batıya doğru akınlar düzenliyor, bir sonraki yıl daha fazla gazi emirliğini içine alarak iktidarını Müslümanlığın kalbine doğru uzatıyordu. Sultan Beyazıt, ileriye ve kutlu hedeflere doğru öylesine hızlı ve sonuç alıcı şekilde hareket ediyordu ki, insanlar ona bu sebeple

Yıldırım

demeye başladılar. Beyazıt, artık en az Sezar kadar ünlü Komutan ve Sultan'dı.

Sonra Osmanlı'da kısa süreli bir çözülme yaşandı. Yıldırım Beyazıt, Ankara Çubuk ovasında heybetli Timurlenk'le karşılaştı. Yıldırım Beyazıt'ın bazı derebeylikleri Timur'u Anadolu'ya çağırılmıştı, papalık da bu seferi kışkırtmıştı. Egemenliklerini Osmanlılara kaptırdıklarına içerlemiş ve Timur'a, Yıldırım Beyazıt'ın Avrupa'da gereğinden fazla zaman harcadığından, artık neredeyse bir Hristiyan olduğundan şikâyet eden bir mesaj yollamışlardı. Aslında Timur onlardan biri sayılmazdı, orantısız bir şiddet sergileyen gaddar bir lider olarak tanınmakla birlikte, kendini yüksek sanatların ve edebiyatçıların koruyucusu, kendince bir düşünür ve İslam'a adanmış bir savunucu olarak gören bir Müslüman'dı. 1402'de Ankara'da, iki ün salmış lider, kibarlığı bir yana bırakıp kılıçlarını kuşanarak savaşa tutuşmuşlardı. Timur, ikisi arasında daha fırsatçı ve acımasız olduğunu ispatlamıştı. Osmanlı ordusu, bazı beyliklerin Timur'un safına katılması ve Haçlı-Papalık ajanlarının kışkırtmasıyla yenilgiye uğramıştı. Timur, Yıldırım Beyazıt'ı esir almış ve onu Semerkant'a taşımıştı. Hayal kırıklığı ve aşağılanma hissi Yıldırım Beyazıt'a çok ağır gelmiş ve sonunda canına kıymıştı. Haçlı Batı'nın dışında, I. Beyazıt'ın oğulları, bir zamanlar imparatorluk olan yerden miraslarına kalan taht için birbirleriyle savaşımaya başlamışlardı.

Bu durumun Osmanlı'nın sonu olacak sananlar yanılıyordu. Göz kamaştırıcı devletlerden biri daha parlayıp, sonrasında sönmüş gibi görünüyordu. Ama gerçek şu ki, Osmanlı diğerlerinden farklıydı. Osman'dan I. Beyazıt'a kadar Osmanlılar sadece fethetmekle kalmamışlar, aynı zamanda yeni bir sosyal sistemi de olgunlaştırmışlardı. Timur'un tahribat ve yağmalamalarından sonra, Osmanlıların ayakta kalmak için çok derin sosyal kaynaklara sahip olduğunu bilmiyorlardı. Timur on yıllar içerisinde ölüp yokluğa karışmış, imparatorluğu çabucak parçalara ayrılmış ve sadece Batı Afganistan'da küçük (ama kültürel olarak muhteşem) bir krallık kalmıştı. Osmanlı İmparatorluğu ise aksine, sadece yeniden dirilip derlenmekle kalmamış, tekrar gelişmeye de başlamıştı.

Osmanlı 1452'de, Sultan Mehmet'in tahta geçmesiyle başlayan yeni bir döneme, daha üst bir seviyeye geçiyordu. Sultan Mehmet iyi durumda bir imparatorluk miras alıyordu ama tahta geçmesiyle beraber bir problemi de beraberinde getiriyordu. Sadece 21 yaşındaydı ve ondan daha kuvvetli yaşlı adamlar, iştahları kabarmış biçimde etrafında dolaşıyorlardı. Her biri kendisi gibi daha etkili, daha kuvvetli ve daha yetişkin birisi tahta geçerse, daha iyi bir sultan olacağını düşünüyordu. Sultan Mehmet, rakiplerini yenmek ve gücü kendinde birleştirmek için özel bir şeyler yapması gerektiğini biliyordu. Böylece Konstantinopolis'i fethetmeye yoğunlaşıyordu.

Konstantinopolis artık önemli bir askerî hedef olarak gösterilmiyordu. Osmanlılar zaten, Trakya'yı fethedip, Doğu Avrupa'yı iterek onun eteklerine yerleşmiş bulunuyordu. Konstantinopolis daha çok psikolojik bir hedef sayılıyordu: Hem Doğu hem de Batı için önemi olan bir merkez oluyordu. Konstantinopolis Batı için, Augustus'un Roma'sından Jül Sezar'a uzanan bir çizgiyi temsil ediyordu. Haçlılar için burası hâlâ Hristiyanlığın enjekte edildiği Roma İmparatorluğu'nun başkenti biliniyordu. Ona yeni bir isim verenler, sadece daha sonra Roma tarihini inceleyen tarihçiler oluyordu. Bizanslılar kendilerine Romalılar diyor ve şehirlerini yeni Roma olarak görüyordu. Müslümanlar tarafından ise, Hz. Muhammed'in kendisi, *İslamiyet'in en muhteşem zaferinin, Müslümanların Konstantinopolis'i alması olacağını* buyurmuştu. İslamiyet'in üçüncü yüzyılında, Arap filozof El-Kindi, Konstantinopolis'i alan Müslümanların, İslamiyet'i yenileyeceğini ve dünyaya yön vereceğini söylüyordu. Birçok düşünür Konstantinopolis'in fatihinin Mehdi, yani çoğu Müslümanın tarihin sonunun yaklaştığı anda, ortaya çıkmasını beklediği kurtarıcı olacağını söylüyordu. Sonuç olarak, 2. Mehmet, Konstantinopolis'i almanın, halk arasında devrim yaratacağını ve dünyanın ona farklı bir gözle bakmaya başlayacağını düşünmekte haklıydı.

Yazarın: *"Şimdi, yeni bir tip kuşatma silahı olan topları inşa etmekte uzmanlaşmış olan Macar mühendis Urban da dâhil olmak üzere birçok teknik uzman Osmanlılar için çalışıyordu. Sultan Mehmet, Urban'a bu sınırlar için özel bir silah yapmasını söylüyordu. Urban, Konstantinopolis'in 240 kilometre uzağında bir dökümhane kurdu ve burada ağır silahlar döktürüyordu. Başyapıtı 8 metre uzunluğundaydı ve öyle büyüktü ki, bir insan emekleyerek içine girebiliyordu. "Şahi" 1,6 kilometreden 544 kilogramlık sert bir kayayı ateşleyebiliyordu." tespitleri tarihi gerçekleri yansıtmıyordu, hatta çarpıtiyordu. Çünkü Macar URBAN sadece bir döküm ustası oluyordu, İstanbul surlarını yıkacak olan topların asıl mühendisi, bizzat Sultan Fatih oluyordu.*

Bu devasa silah, savaş alanına ancak 90 öküz ve yaklaşık 400 adamla taşınabiliyordu. Şahi çok ağır olduğundan doldurulması yaklaşık üç saat alıyordu ve öyle sert geri tepiyordu ki, dikkatli kullanılmazsa önündekilerden daha çok arkasındaki adamları öldürmeye

müsait bulunuyordu. Bunun yanında, o kadar ustalikle hazırlanmıştı ki yaklaşık 1,5 kilometrelik bir mesafeden Konstantinopolis surlarını vurabiliyordu. Bu büyük silah sembolik bir varlık olarak bile askerî bir silah olarak etkili oluyordu. Önemli olan, dünyaya

Osmanlıların savaş alanına bu çeşit bir silah getirdiğini duyurmaktı. Şahi'nin yanında tabii ki başka birçok bombardıman silahı da vardı. Bunlar zamanının en güçlü ve en gelişmiş teknolojiye sahip silahlarıydı.

Konstantinopolis kuşatması 54 gün sürüyordu. Bir bütün olarak şehri ele geçirmek imkânsız görünüyordu. Engebeli üçgen biçimli bir arazide, bir gergedan boynuzuna benzer şekilde kurulmuştu ve bir taraftan Boğaz'a, diğer taraftan Marmara Denizi'ne bakıyordu. Kenarlarda bulunan yüksek hisarlar ve dar düzlükleri koruyan yüksek burunlar sayesinde, Bizanslılar şehre yaklaşan tüm gemileri bombalayabiliyordu. Kara kısmında, denizden denize tüm yarımadaı çevreleyen ve hepsinin kendi hendeği olan yüksek taş duvarlar bulunuyordu. Her hendek daha geniş ve daha derin, her duvar bir öncekinden daha uzun ve daha kalın biçimde kurulmuştu. En içteki duvarlar 27 metre uzunluğunda ve 10 metre kalınlığındaydı, kimsenin bu bariyerleri aşması, özellikle de Bizanslıların "Rum Ateşi" denilen gizli bir silahı varken mümkün görülüyordu. Rum Ateşi

ya
pışkan yanıcı bir maddeden yapıldığından, bir mancınikle fırlatıldığında ete yapışıp kalıyor ve büyük acılar yaşıyordu. Suyla temizlenmesi mümkün olmuyordu, aslında büyük olasılıkla bugünkü

Napalm

'ın

daha ilkel bir biçimi oluyordu.

Yine de Osmanlılar cesaret ve metanetle direniyordu. İhtişamlı ordunun bombardıman silahları işlerini yapmaya uğraşıyordu. Yeniçeriler onları doldurmaya, Türk savaşçılardan, Araplardan, Perslerden ve hatta Avrupalı Hristiyan devşirmelerden oluşan muhteşem ordu, siperlere saldırmaya devam ediyordu. Ancak sonunda, savaşın kaderi, üçüncü ve aşılmaz surlarda küçük bir gedik açılmasıyla değişiyordu. Birkaç Türk o kapıdaki gedikten içeriye sızıyordu. O kısmı güvenliğe aldıktan sonra yandaşları için daha büyük bir kapı açılıyor ve Batı dünyasının en uzun süreli başkenti, bir anda ateşler içinde kalarak bir imparatorluğun çöküşünü yaşıyordu.

Sultan Mehmet, askerlerine sadece üç gün için Konstantinopolis'i yağmalama izni veriyor, ama bir dakika bile daha fazlasına fırsat tanımıyordu. Bölüklerinin şehri yıkmasını değil, korumasını istiyordu; çünkü burayı kendi başkenti yapmayı planlıyordu. O zamandan beri, şehir gayri resmî olarak İstanbul diye biliniyordu (Konstantin isminin resmî olarak değişmesi çok daha sonra olacaktı) ve muzaffer sultan en sonunda Fatih Sultan Mehmet olarak tanınmaya başlıyordu.

“Bir anlığına, İslamiyet’in yayılmasının ilk dönemlerinde, Konstantinopolis Müslümanlar tarafından ele geçirilmiş olsaydı neler olabileceğini düşünün. Bağdat yerine Abbasilerin başkenti orası olsaydı: Karadeniz ile Akdeniz’i birbirine bağlayan suların iki yanında birden uzandığını, donanma kuvvetlerini yerleştireceği Ege, Akdeniz, Yunanistan’dan İtalya’ya, İspanya’ya ve Fransa kıyılarına uzanan, Cebelitarık Boğazından Atlantik kıyılarına, İngiltere ve İskandinavya’ya kadar yiğitliğin kanıtlandığı tüm savaş topraklarında, tüm limanlara sahip olduğunu düşünün; Avrupa pekâlâ İslam İmparatorluğu’nun içine katılabilirdi.” diyen yazar, kendi aklınca Sultan Fatih’in önemini ve yüksek özelliklerini gölgelemeye çalışıyordu.

Bu arada Avrupa da artık eski Avrupa değildi. Çünkü İslam’ın doğuşunun üzerinden 700 yıl geçmişti. Avrupa artık rezil bir sefaletler içinde zayıf bir varlık gösteren bir kıta değildi, aksine yükselişe geçmişti. İberya Yarımadası’nda, (İspanya’da) Katolik hükümdarlar güç durumda kalmış son Müslümanları Afrika’ya geri göndermekle ve Kolomb gibi denizcileri kiralayarak dünyaya yayılmakla meşgullerdi. Belçika (Siyonist sömürü sermayesinin) bir bankalar başkenti olarak gelişmişti, Hollandalılar iş uzmanlığı konusunda yetişmişlerdi, İtalya kıtası Rönesans’la pazılarını şişirmiş, İngiltere ile Fransa ulus devletler olarak bütünleşmişlerdi. Konstantinopolis Osmanlılara eşsiz bir operasyon zemini hazırlamıştı ama Avrupa artık çantada keklik değildi. Gerçi o sırada yine de, kimse; kimin yükselişte, kimin çöküşte olduğunu bilemezdi ve Osmanlıların zaferiyle, İslam; yeniden hâkimiyet sürecine girmişti.

İstanbul kuşatıldığı sırada, nüfusu sadece 70 bin kadardı, böylece Fatih Sultan Mehmet vergi imtiyazları, mal iadeleri gibi politikalar üreterek bu yeni başkenti yeniden kalabalıklaştırmaya çalışmıştı. Aynı zamanda fethin temel İslami ilkeleri yeniden kurgulanmış, gayrimüslimler dinî özgürlükle donatılmış, toprakları ve mal varlıkları onlarda kalmıştı; ama devlete cizye ödemek zorundaydılar. Her din ve etnik kökenden insan, bir arada huzur ve özgürlük ortamında yaşamaya başlamışlardı, Müslüman Türkler İstanbul’u; nabzı çeşitlilikle atan, küçük bir evren imparatorluğuna dönüştürüyorlardı.

Türkler İstanbul’u fethettiklerinde, Ortodoks Hristiyanlığı bir krize sokmuşlardı. Konstantinopolis, (Ortodoks) Hristiyanlık dünyasının kalbindeki “Yeni Roma”ydı. Kalbi olmadan bir Din ve mensupları nasıl varlığını koruyacaklardı? Moskova’nın Baş Dükü, bu yapılanmayı bozmak için bir adım atmıştı. Bu adam, başkentinin “Üçüncü Roma” olduğunu ve Ortodoks Hristiyanlığın yeni kalbi olduğunu iddia eden III. Ivan’dı. Torunu Korkunç Ivan, Sezar’ın unvanını (Rusçada bu unvan “çar” olarak ifade edilir) aldı, böylece bir bakıma Antik Roma’nın imparatorluk geleneğini de canlandırmaya çalıştı. Bu çarlardan biri olan Muhteşem Peter, 1682 ila 1725 yılları arasında ürkütücü bir ordu hazırladı ve imparatorluğu Moskova’nın doğusuna doğru genişletmeye başladı. 1762’de

Romanoff Hanedanlığından Muhteşem Katerina başa geçti ve bu imparatorluğu Hazar Denizi'nin ötesine, Ural Dağları'na kadar; Sibiry'a'nın içlerinden Hindistan'ın, İran'ın, Mezopotamya'nın ve Anadolu'nun kuzeyine uzanacak şekilde genişletmeyi başardı.

Katerina sonradan, Rusya'nın sadece doğuya doğru baskı yapamayacağını anladı: Aynı şekilde güneye de uzanmalıydı. Katerina'nın orduları, Karadeniz'i almak ve Türkleri Avrupa'nın dışına sürmek için plan yapmaya başlamıştı. Ruslar için Osmanlılarla savaşmakta problem yoktu ama İngilizler; Rusların İran'a ya da Afgan kabilelerin yaşadığı dağlara inmelerine olumlu bakmazdı. Bu da Rusları, **İngiliz tacındaki bir mücevher olmaktan** oldukça uzak bir mesafeye kaydırmaktaydı. (İngiltere Kralları Rusya'ya bu gözle bakmaktaydı.) Yüzyıllar boyunca Hindikuş Dağları ve İran yaylaları, Hindistan'ın fethine karşı doğal bir siper konumundaydı. İngiliz liderler, bu sınır boyunca her yerde Rusya'nın elde edeceği fırsatları engellemeleri gerektiğini biliyorlardı, böylece "Büyük Oyun" başlamıştı. Gerçi, Alman'ı, Fransız'ı, İtalya'sı, Rusya'sı çıkar çatışmaları için birbiriyle boğuşurlardı, ama Osmanlı'ya ve Türk İslam dünyasına karşı sürekli Haçlı damarıyla ve düşmanca davranılmaktaydı.

"Büyük Oyun", kuzeydeki Rus İmparatorluğu ile güneydeki İngiliz İmparatorluğu arasındaki mücadeleyi anlatmak üzere İngiliz yazar Rudyard Kipling tarafından bulunan bir kavramdı. Bir zamanlar Safevî İran'a bağlı olan her yer, bugün Afganistan olan her yer, bugünkü Pakistan'ın büyük bir bölümü ve daha önceki Sovyet Cumhuriyetlerinin kapsadığı Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan; bunların hepsi Büyük Oyun'un "oylandığı" bölgeler kapsamındaydı.

Şimdi Osmanlılar, Avrupa'dan Asya'ya uzanan ve her iki kıtada da hiç de azımsanmayacak bir toprak parçasına sahip olan bir imparatorluğu yönetiyorlardı. Dünyanın en muhteşem şehri onlarındı. Yetmez, en büyük başarıları fetihden ibaret de sanılmasındı. Yüz elli yıllık bir yönetimden sonra bir çeşit mükemmel, yeni bir sosyal düzen ortaya koymuşlardı. Göçebeler, köylüler, kabile askerleri, dervişler, yeniçeriler, zanaatkârlar, tüccarlar ve muhtelif kesimlerden oluşan karmaşık ama barışık bir toplum Anadolu'yu doldurmaktaydı. Tıkır tıkır işleyen ve birbirini tamamlayıp dengeleyen, her biri diğerini dürtten ve kontrol eden bir toplum düzeni kurmuşlardı. Daha önce böyle bir şeye hiç rastlanmamıştı ve sonrasında da dünyada bu olgun sistemi kurmak başırlanamamıştı. Sadece günümüz Amerika toplumu, Osmanlı toplumunun karmaşıklığının uygun bir analogisini yansıtmaktaydı; o da, ancak sadece karmaşıklığının. Ama fark ayrıntıda saklıydı ve bizim dünyamızın her bir detayı Osmanlılarınkinden farklıydı, o ruha ve şuura Batılılar hâlâ ulaşamamıştı.

Kabaca ifade etmek gerekirse, Osmanlı toplumu yatay olarak vergi toplayan, organize

olmuş, kurallar ortaya koyan ve savaşan yönetici sınıf ile üreten ve vergi ödeyen yönetilenler arasında çok uygun biçimde pay edilmişti. Ama aynı zamanda, dikey olarak Sufi birlikleri ve Ahi kardeşlikleriyle düzenlenmişti. Böylece farklı sınıflardan insanlar, kendilerini aynı şeyhin önünde birleşmiş bulabilirlerdi.

Diğer yandan, Osmanlı toplumu bir bütün olarak önemli, her birinin kendine göre yatay ve dikey bölünmeleri olan ve her biri yarı bağımsız bir ulus ya da millet olan, kendi dinî törenleri, eğitimi, adaleti, bağışları ve sosyal hizmetleri olan din toplulukları arasında bölünmüş vaziyetteydi. Örneğin Yahudiler, İstanbul'da hahambaşı liderliğinde yaşayan bir milleti ve önemli bir cemiyetti. Onlar, Osmanlı dünyasına 14. ve 15. yüzyıllar boyunca, Batı Avrupa'daki zulümden kaçarak gelmişlerdi; İngiltere Haçlı Seferleri süresince, neredeyse her yerde uyguladığı ayrımcılıkla, Doğu Avrupa'da Yahudi soykırımını başlatmış ve onları bu topraklardan sürmüşlerdi. Yahudiler İberya'da İspanyol Engizisyonu'yla yüz yüze gelmiş ve fitne fesatları yüzünden hep ezilmişlerdi.

Doğu Ortodoks Topluluğu, Konstantinopolis Patriği (Hristiyanlar hâlâ böyle isimlendiriyorlar) tarafından yönetilen ve imparatorluk içindeki Osmanlılar Avrupa'daki fetihlerini sürdürürken, sayıları sürekli artan Slav Hristiyanlar üzerinde otorite sahibi olan diğer bir milleti.

Ve Ermenilere gelince, onlar da ayrı bir Hristiyan topluluğuydu ama Yunanlardan farklıydı, çünkü Yunan ve Ermeni kiliseleri birbirlerinin öğretisinin yanlış olduğunu ileri sürmekteydi.

Her milletin lideri, kendi insanlarını divanda (Osmanlı iktidar makamında) temsil ediyordu ve doğrudan Sultan'a -Devlete- hesap veriyordu. Bir anlamda, Müslümanlar da başka bir milleti ve onların da bir lideri vardı. Beyazıt'ın Timurlenk'le karşı karşıya gelmeden kısa bir süre önce yapılandığı, yeni bir pozisyon olan "**Şeyhülislam**"lık bunların başındaydı. Şeyhülislam, şeriat kurallarına göre yasa koyuyor ve hukuku yorumlayan müftü ve kadılara, yasaları uygulayan yargıçlara ve gençleri dinle tanıştıran, temel dinî eğitimi sağlayan, yerel komşu köylerdeki dinî törenleri yöneten mollalara başkanlık ediyordu.

Ancak İslam şeriatı, bu topraklardaki hukuk düzeninin temel esasıydı. Ama aynı zamanda, yönetim konularıyla alakalı yeni sorunlara çözümler arayan, vergileri, milletler arası ilişkileri ve farklı sınıflar arasındaki problemleri gidermeye çalışan, özellikle de yönetilenler ve yöneticiler arasındaki irtibatı sağlayan paralel bir yasal sistem olan ve içtihadı dayanan Sultan'ın hukuku

da vardı.

“Bu karmaşıklığı takip etmeye çalışmayın: Osmanlı sistemi kısa bir tanımlamaya sığmayacak kadar geniş kapsamlı, kuşatıcı ve adaleti-dengeyi sağlayıcıydı. Ben sadece ondan bir çeşni sunmak istedim. Avukatlar, bürokratlar ve yasayı biçimlendiren ve uygulayan yargıçlar, saray bürokrasisinin (kendi içindeki başka bir dünya) başındaki "Veziriazam"ın otoritesinin altında bulunmaktaydı. Vezirlik makamı, imparatorluğun Sultan'dan sonraki en önemli ikinci ayağıydı. Belki de üçüncüsü saymak lazımdı. Çünkü her şeyden sonra, Şeyhülislam laik yasamanın her parçasını gözden geçirmeye, eğer şeriat ile çelişkili olduğunu düşünürse veto etmeye ya da değiştirilmesi için karar vermeye yetkili konumdaydı. Diğer taraftan, Şeyhülislam gerekirse sultanın iradesine de karşı çıkardı. Sultanın hukukunu yöneten ise Veziriazamdı. Böylece, eğer Veziriazam ve Şeyhülislam bir çekişme yaşarsa, Kur'an ve Sünnet yanında Devletin çıkarları esas alınırdı. İşte Osmanlı Sisteminin nasıl işlediğini görüyorsunuz: kontrol-denge-kontrol-denge üzerine yapılandırılmıştı

” diyen yazar haklıydı. Elbette Osmanlı Sultanları yetkilerini; yetenekleri, yetiştirilme gelenekleri ve şahsi hedefleri doğrultusunda kullanabilen insanlardı. Ama asla keyfi kararlar almazlardı.

Osmanlı toplumu içinde yer eden başka bir kontrol ve denge sistemi de Beyazıt'ın kurduğu devşirme sistemiydi. Bu girişim ilk bakışta, diğer adıyla Memlûk sistemine benzemektedir. Memlûkler gibi, Yeniçeriler de yöneticinin koruması olarak hizmet etmek için eğitilmekteydi. Ama daha sonra, Yeniçerilerin fonksiyonları oldukça genişlemişti.

Artık, gerekli ve yeterli bir eğitimin sonunda sadece asker olmuyorlardı. Bazıları yönetim eğitimi, diğerleri ise kültürel eğitim alıyorlardı. Sultan, Yeniçerileri ordusunda ve donanmasında olduğu kadar hükümette de devşirme sistemiyle eğitilip yetiştirilen yetenekli kimseleri önemli yerlere atamaktaydı. Aynı şekilde, Yeniçeriler önemli kültürel kurumların başında görev almaktaydı. Osmanlı camilerinin karakteristik stiline -büyük bir kubbe ve yanında küçük mantar biçimli kubbelerle çevrilmiş, kübik, büyük bir yapı ve köşesinde ince uzun minareler- belirlenmesinden sorumlu meşhur Osmanlı mimarı Koca Sinan da, bir Yeniçeri'ydı.

Devşirme sistemine, ilk başta sadece yeni fethedilen topraklardaki Hristiyan ailelerin çocukları alınmaktaydı. Ama Fatih Sultan Mehmet'in getirdiği çok önemli bir yenilik vardı. O devşirme sistemini imparatorluğun geneline yaydı. Böylece Osmanlı tebaası olan Müslüman ya da gayrimüslim, aşağı ya da yukarı tabakadan, herhangi bir aile, oğullarından birinin bu özel kurum ve kurallar içerisinde eğitilerek, Osmanlı toplumunda

yüksek bir mertebeye eriştiğini görme şansını yakalamıştı.

Devşirme sistemiyle, Osmanlılar kendi toplumlarının güçlü elitlerini oluşturmayı başarmıştı. Diğer toplumların elitlerinin aksine, Yeniçerilerin evlenmesi ve (resmî olarak) çocuk sahibi olması yasaklanmıştı. Sonuç olarak kalıtım yoluyla elit olmaları imkânsızdı. Yükselmek, sadece kabiliyet, gayret ve karaktere bağlıydı. Aslında devşirme sistemi, toplumun mayasını sürekli karmak için gerekli olan bir mekanizmaydı. Toplumun her katmanından gençlere, mümkün olan en iyi kalitede entelektüel ve fiziki eğitim şansı tanınmakta ve onları devletin bekası için kullanılmaktaydı. Doğal olarak, kökenleri Orta Asya'ya dayanan, geleneksel askerî-aristokrat Türk ailelerinin sırtlarındaki askeri ve siyasi sorumluluk da önemli ölçüde hafifletilmiş olmaktadır. Bu da Osmanlı Hanedanı'nın işine geliyordu, zira bu potansiyel rakiplerini fazlasıyla zayıflatıyordu.

Ancak yine de Osmanlılar, yapabilecekleri halde bu potansiyel rakipleri ortadan kaldırmıyorlardı. Aslında, Osmanlılar “düzen ve denge” konusunda oldukça zeki ve dikkatli davranıyorlardı ve bu eski aristokrat ailelerin buldukları konumu koruyarak, herhangi yıkıcı bir fikre sahip olabilecek Yeniçeriler üzerinde kontrol sağlıyorlardı.

Eski aristokratlara (Anadolu Beylerine ve Komutanlarına) kalan güç şunlardı: Öncelikle onlar imparatorluğun en büyük toprak sahipleri ve vergi toplayıcılarıydılar. "Toprak sahibi" aslında yanlış bir tabir olacaktı, çünkü resmi olarak devlet, imparatorluğundaki her bir toprak parçasının sahibi konumundaydı. Sadece önemli "vergi toplayan çiftçiler"e (Tımar sahipleri) bu toprağın bir kısmı kiralanmaktaydı. Bir tımar, toprak sahiplerinin üzerinde yerleşik insanlardan vergi toplamaya izinli olduğu kırsal bir mülktü. Tabii ki bu insanlar çoğunlukla, o topraklarda yaşayan çiftçiler olmaktadır. Tımar sahipleri bu insanlardan makul oranda vergi toplamaya yetkili kılınmıştı. Bu önceliği kazanabilmek için her yıl hükümete belli bir miktarda ücret (vergi) ödemek zorundaydılar. Fakat bunun yanında, artakalanlar onların olmaktadır ve ne kadar vergi toplayacakları şeriat kurallarınca sınırlandırılmıştı. Hükümetin bu işten aldığı pay, tımarlının ne kadar vergi topladığına bağlı değil, daha çok çiftçinin elindeki toprağa ne kadar iyi baktığına bağlıydı. Toprağa ve tarıma bağlı bir vergi uygulamasıydı, gelire bağlı vergi zulüm sayılırdı. Eğer beklenenin çok üzerindeki miktarda üretim yapıldıysa bundan asıl kârlı çıkan hükümet ve tımar sahibi kadar köylüler olmaktadır. Ama tımar sahibi iyi iş çıkaramamışsa, o zaman zararlı çıkıyordu. Eğer birkaç yıl boyunca vergisini ödeyemezse tımarı elinden alınıp bir başkasına kiralanıyordu. Başarılı bir seferden sonra Sultan, generallerini ödüllendirmek için onlara tımar veriyordu. Tabii ki tipik olarak, yeni ele geçirilen topraklar dışında sultan bu hediyeyi birinden alıp diğerine veriyordu. İnsanların ellerinden tımarlarının alınabiliyor olması, yerleşik aristokrasinin sadece yarı-kalıtısal olduğu anlamına geliyordu. Burada, Osmanlı dünyasını hareketli kılan ve sosyal akışkanlığı destekleyen başka bir mekanizma çalışıyordu.

Tımar sisteminin Osmanlı aristokrasisini, çiftçilerin elinde ne var ne yoksa almak konusunda cesaretlendirdiğini düşünenler yanılmaktaydı. Hükümete olan borçlarını ödedikten sonra istediklerini yapmakta serbest bırakılmamışlardı. Aslında, tımar sahipleri canlarının her istediğini yapacak kadar özgür sayılmazlardı, çünkü köylüler adalet talebiyle, şeriat kanunlarına başvurma hakkını kullanırlardı. Güçler ayrılığının temelini oluşturulduğu bu toplumda, bu kurumlar birbirinden tamamen ayrıydı ve şeriat hukuku ulema sınıfı tarafından oluşturulup kontrol ediliyordu. Asillerin her istediklerine kısa yoldan ulaşmak gibi bir şansları yoktu. Oğlunun bu yasal sistem içinde bir "yer" edinmesini isteyen her ailenin, erkek çocuğunun ulema sınıfına katılması için uzun bir süreçten geçmesi gerekiyordu. Bu öyle uzun bir süreç ki, zaman içinde çocuk başarılı olursa sosyal ilişkileri çoktan ulema sınıfından olanlarla kurulmuş, ilgi alanları onlarınla bütünleşmiş ve ailesi ya da soyu tarafından değil de antik öğretiler tarafından şekillendirilmiş oluyordu.

Medreseler ve diğer Dinî müesseseler, yaygınlaştırılmış güçlerine rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Müslümanların inançlarını, yaşamlarına hepten egemen olan tek kurum sayılmazdı. Bunların yanında *Sufilik ve tarikat disiplininin*; kitlelerin çoğunun tasavvufi hareketlerden biriyle gönül bağları olan ve bu uhuvvet-kardeşlik içerisinde aktif çalışmaları bulunan şeyhlerin ve dervişlerin de önemli ağırlığı ve saygınlığı vardı. Bu demek değildir ki, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki halkın bütünü ya da çok büyük bir kısmı mistik bir hayat yaşamaktaydı. Birçok insan için Sufilik, sadece ahlaki ve içtimai bir sığınak ve huzur kapısıydı.

“Ahi”lik Kurumları:

Bu Sufi tarikatları bir yandan da, tüccar ve zanaatkâr birlikleri olan “*ahilerle*” ilişki içinde bulunuyordu. Ahi loncaları sosyal bir örgüt olarak bağımsız bir statüye kavuşmuştu. Üyeleri için standartlar geliştiriyor, yeni işlere lisans veriyor, para topluyor, faizsiz kredi veriyor, yaşlılara yardım yapıyor, cenaze giderlerini karşılıyor, sağlık hizmeti sunuyor, sığınma ve aş evleri kuruyor, burslar veriyor ve aynı zamanda fuarlar, festivaller ve başka halk eğlenceleri düzenliyordu. Her loncanın kendi yöneticisi, konseyi, şeyhleri ve iç politika süreçleri bulunuyordu. Şikâyetçi olan üyeler, modern endüstri işçilerinin kendi sendikalarına başvurması gibi gidip lonca memurlarına başvurabiliyordu. Gerek görülürse, lonca memurları, üyelerini mahkemelerde temsil edebiliyor ve onlar adına devlete dilekçe yazabiliyordu. Aynı zamanda, devlet de loncaları düzenliyor, kendi standartlarını koyuyor ve kamu yararına fiyatları kontrol ediyordu.

Her zanaatkâr bir loncaya üye yapılmaktaydı ve çoğu lonca, başka loncaların kesişiminde

olan Sufi tarikatlarına bağlıydı. Kardeşlikler genelde, üyelerinin sadece birbirleriyle değil, aynı zamanda tüccarlar ve oradan geçen yolcularla da sosyalleşeceği bir konağa sahipti ve Ahi/Sufi konakları yolcuların yardımına koşan misafirperverlik merkezleri olarak çalışıyorlardı.

Osmanlı'nın tıkr tıkr işleyen sosyal saatine kısa bir bakış, onun fraktal (parçalı) karmaşıklığını anlamaya başlamak için yeterli olamazdı: Osmanlı toplumuna daha uzun ve derinlemesine bakanlar, her kademesinde aynı düzendeki karmaşıklığı; ama bunun arasındaki tanışma, dayanışma ve sürekli danışma mekanizmasının farkına varacaklardır. Her şey bir diğerine birçok yoldan bağlıydı, her parça düzgün işlerken ve her bağlantı dengeyi sağlarken bu güzel ve mükemmel sistem çalışıp durmaktaydı. Ancak yüzyıllar sonra, imparatorluk zayıflama dönemine girdiğinde, birbiriyle etkileşim içindeki her parça ve birbirinin üstüne kurulu tüm kurumlar imparatorluğa yük olmaya başlamıştı. Bunların giriftliği, bir parçada sorun yaşanmasının, onlarca başka parçada çok daha büyük soruna dönüşmesi anlamına geliyordu ama bu daha sonra olacaktı. 16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu muntazam ve muazzam çalışan bir makinaydı.

Osmanlı'nın doğuya doğru genişlemesi, yükselişte olan başka bir güç tarafından engellenmeye çalışılmıştı. Bunlar İran'daki Safevîler olmaktadır. Ancak Osmanlılar, onlarla uğraşmak yerine yüzlerini güneye çevirdiler ve o noktada, Hint Okyanusu'ndan Akdeniz'e kadar Arapların nabzının attığı yerleri ve daha sonra Mısır'ı fethettiler ve Memlûk Hanedanlığı'nı ortadan kaldırdılar. Daha sonra Kuzey Afrika kıyılarından batıya doğru genişlemeye başladılar.

16. yüzyıl boyunca, Osmanlı İmparatorluğu yükselişinin zirvesine ulaşmıştı, Muhteşem Süleyman (bu unvanı ona Avrupalılar takmıştı, kendi halkının arasında ise saygıyla Kanuni Sultan Süleyman olarak biliniyordu), başa geldiğinde Osmanlı İmparatorluğu dünyanın süper gücü konumundaydı. Avrupa ile Asya arasında uzanıyor, hem Doğu Roma'yı (başka bir deyişle Konstantinopolis) hem de Mekke'yi elinde bulunduruyordu. Mısır ve Kuzey Afrika dahil, imparator diğer her devletten daha fazla toprağı ve daha fazla insanı yönetiyordu. Osmanlı yöneticisinin kendine "Halife" demesinin nedenini de iyi anlamak gerekiyordu. O dönemde bu unvan sadece törensel bir önem taşıyordu, ama Osmanlı imparatorunun İslam'ın evrensel otoritesinin iki çok önemli unvanına birden sahip olduğunu vurguluyordu: Tarihte ilk defa Halife ve Sultan, Osmanlı sayesinde aynı kişinin unvanı haline gelmiş bulunuyordu. Şuurlu bir Müslüman vatandaş için bu elbette tarihi bir olguydu ve ümmet, evrensel topluluk olma yolunda ilerliyordu.

Osmanlı'da Tarikatlar ve Esnaf Teşkilatları

Osmanlı'da ve tabii İslam dünyasında TARİKATLAR, toplumda sosyal ve ahlaki disiplini ayarlayan, mensupları arasında tanışma ve dayanışmayı sağlayan manevi kışlalar hükmündeydi. Tarikat terbiyesi ve Sufi öğretileri, İslam dünyasında hızla yayılmasına rağmen, en önemli meyvelerini Küçük Asya'da, bugünkü modern Türkiye'nin sınırlarını oluşturan ve "Anadolu" olarak bilinen yerde vermişti. Burası, Moğol istilası sonrası İslamiyet'in yeniden toparlanmasının başladığı yerd.

Anadolu'da Sufi öğretileri tüccarların ve zanaatkârların adına "ahi" dedikleri (fütüvvetin Türkçe'deki anlamı) loncalarıyla ilişkilendi. Bu öğretiler, sade ve rahat halkı zamanın fitnelere karşı bilinçlendirmekteydi. Elbette huzur ve emniyet, insanların doğal ihtiyaç ve istekleriydi. Anadolu, uzun süreler boyunca, Türk Müslümanlar ile Avrupalı Hristiyanların savaş alanı haline gelmişti. Selçuklular ve Bizanslılar uğruna savaştıkları toprağın altını üstüne getirmişlerdi. Bir Selçuklu Prensi, Rum Sultanlığı ("Roma"nın Araplaştırılmış hali) diye bilinen, adil ve istikrarlı bir devlet oluşturmuştu ama Haçlı orduları bu düzeni ve dirliğı bozarak bu topraklara fitne tohumları ekmişti.

Haçlıların zamanla sakinleşmeye başlamasıyla, Türk Prenslar, Doğu Anadolu'da az çok kontrol sağlamaya başlamışlardı. Bizanslılar ise batı kısmını ellerinde tutmaktaydı. Ve ikisi arasında geçici de olsa hiçbir sorun kalmamıştı. Anadolu, hem Hristiyanlar hem de Türkler tarafından yerleşilmiş olan ama ikisi tarafından da yönetilemeyen, bir konuma taşınmıştı.

Moğol saldırıları, göçebe Türk bozkır aşiretlerini Orta Asya'dan çıkmaya mecbur bırakmıştı. Anadolu'ya ulaşana kadar büyük sıkıntılara uğramışlar, ama pişip olgunlaşmışlardı. Ama en sonunda burada kendilerini evlerinde hissetmeye başlamışlardı. Peki, neden burası? Çünkü bozkır göçebeleri bu tür yerleri sevme fitratındaydı. Bağımsız, kendi kendilerini yöneten soylar olarak kendi liderleri ve yasaları vardı ve hükümetlerin empoze ettiği yasa ve düzen altında kendilerini baskı altında hissediyorlardı. Tartışmalı bir hudut alanında istedikleri gibi dolaşıyor, sürülerini istedikleri yerde otlatıyor ve ihtiyaçlarını, zamanın test ettiği ve daha önce ev dedikleri bozkır geleneklerine göre gideriyorlardı.

Hristiyanlar hâlâ bu sarsıntılı sınırdaki yaşıyorlardı, küçük kasaba ve köyler yerinde duruyor ama hiçbir hükümet bu yolların güvenilirliğini garanti edemiyordu; hiçbir kolluk kuvveti, deposu soyulan birinin yardımına koşmuyor, hiçbir kurum yangın, sel baskını ya da başka bir felaket durumunda yardıma gelmiyordu. Kamusal alan yok olmuştu ve bu

karmaşa ortamında herhangi birinin soyundan, arkadaşından ve tarikat ihvanından başka yardım isteyebileceği kimsesi yoktu. İşte bu durum Anadolu Türk beyliklerinin ve özellikle Kayı boyunun en önemli şansını oluşturuyordu.

Safi ve samimi Sufilik bu bölge etkinliğini arttırdıkça, seyyar dervişler de bu alanlarda çoğalmaya başlamıştı. Bazıları İran Horasan'ından ya da daha doğusundan taşınmış, bazıları ise yerel olarak ortaya çıkmıştı. Birçoğu, ruhani bir egzersiz olarak gönüllü hizmeti benimseyen dervişler takımıydı, bunlar tarikatla cihadı kaynaştırmışlardı.

Bu dervişlerin çoğu sade bir hayat yaşıyor, ama aynı zamanda da çok bilge davranıyorlardı. Bu dervişlerin ilklerinden biri olan “**Kalender**”ler, başıboş dolaşan ve nahoş yaşayan insanları Allah yoluna çağıran ve onları kâfirlere ve zalimlere karşı savaşmak için uyarın bir grup destekçiyile kasabadan kasabaya dolaşıyorlardı. Bu sade, ama samimi tebliğciler halk arasında manevi duyguları ve tutkuları alevlendiriyor ve Kalender'in gittiği her yerde, "Kalender Kardeşliği" oluşturuyorlardı.

“**Kalender**” gibi bağımsız ve bağlantısız insanlara karşı bu sefer, daha saygıdeğer insanlar, başka bir tasavvufi sistemi, ağırbaşlı bir çilecilik olan Bektaşiliği benimsemeye başlamışlardı. Ve Hacı Bektaş-ı Veli en çok bilinen Sufi ya da ulemadan biri halini almıştı.

Ayrıca özellikle entelektüellerin ve uzmanlık bilgisine sahip kimselerin çok sevdiği **Mevlevi dervişler** var dı. Celaleddin adında, Afganistan'ın Belh kentinde doğmuş olan ve bu yüzden Celaleddin-i Belhi olarak tanınan bir ilim ve gönül erbabının etrafında toplanmaya başlayanlar çoğalmıştı. Moğollar, Cengiz Han'ın etrafında birleşmeye başladıklarında, Mevlâna henüz bir çocuktur. Babası bir felaketin yaklaşmaya başladığının kokusunu almış ve tüm aileyi Anadolu Selçuklu Devleti'nin geri kalan topraklarına taşımıştı. Bu yüzden dünyanın büyük bir kısmı, bu hikmet kutbunu Celaleddin Rumi ("Romalı Celaleddin") olarak anacaktı.

Mevlâna'nın babası yakınlarıyla birlikte Konya'da bir dergâh kurmuşlardı. Celaleddin erişkin yaşa geldiğinde, öğrenme isteği konusunda kendi ününü kazandığı bu yerde eğitimlik yapmaya başlamıştı. Her söylediğini ezberleyip kayıt tutan, başka öğrencileri cezbedip aralarına katan ve ona saygı kazandıran, üzerinde yorumlar yapılan pek çok dinî, ahlaki ve tasavvufi metin ortaya çıkmıştı.

Yazar Ahmet AKGÜL
06 Mart 2019

Mevlâna'nın tasavvufi ve efsanevi yaşam öyküsünün mihenk taşı, bir gün garip kılıklı bir yabancı onun sınıfına girmesiyle başlıyordu. Bu yabancı arkalarda oturuyordu ama bir türlü ağzını kapalı tutmayı beceremiyordu. Birden bir şarkı patlatarak dersi bölüyor ve aklını kaçırmış gibi görünüyordu. Bu yabancıyla ilgili hikâyeler, Alan Ginsberg'in Howl eserini ilk defa halka okurken, genç Jack Kerouac'ın odanın arkalarından durmaksızın "Git!" diye bağırmasına benzetiliyordu. Rumi'nin öğrencileri bu adamı kollarından tutup dışarıya atmaya çalıştılar ama hocaları onları durdurdu ve bu adamın kim olduğunu ve ne istediğini sordu.

Yabancı, **"Ben Tebriz'li Şems'im,"** dedi. **"Buraya senin için geldim."** diyordu!

Öğrencileri şaşkınlık içindeyken, Rumi kitabını kapıyor, üzerinden cübbesini çıkarıyor ve şöyle söylüyordu: **"Benim eğitimlik günlerim bitmiştir, bundan sonra o, benim öğretmenimdir!"** Mevlâna, Şems'le birlikte sınıftan çıkıyor ve bir daha da geri dönmüyordu.

"Celaleddin ve Şems, ayrılmaz bir bütün oluşturmuşlardı. Birbirlerine tutkuyla ama sadece ruhani bir boyutta bağlıydılar; öyle bir boyut ki Mevlâna bundan sonra kendi şiirlerini öğreticisinin imzasıyla mühürlemeye başlamıştı. Bu dönem boyunca yazdığı sözler, Tebriz'li Şems'in Eserleri olarak toplanmıştı. Mevlâna, Şems'le tanışmadan önce, eserleri yüzlerce yıl sonra hâlâ okunacak olan saygıdeğer bir ilim adamıydı. Ama Şems'le tanıştıktan sonra ise, edebiyat tarihinin en önemli mistik şairlerinden birisi halini almıştı." diyen yazar yanılmakta ve gerçeği çarpıtmaktaydı.

Birkaç yıl sonra, Şems gizemli bir şekilde ortadan kaybolmuş ve Mevlâna, Mesnevi olarak bilinen bin sayfalık hikmet dizelerini yazmaya başlamıştı. Bu eserin giriş bölümünde: "Ney'in melodisi neden bu kadar hüznüldür?" diye sormakta, sonra kendi sorusunu şöyle yanıtlamaktaydı: **"Çünkü ney nehrin sazlıklarında büyüyerek ve toprağa kök salarak ortaya çıktı. Sesindeki keskin keder, neyin kaybettiği özüne olan özlemidir."**

Sonraki otuz bin beyitte, biz insanların "ney"lerin (özlerimizin) kaynağımızla olan bağımızı nasıl sağlayacağımızı, manevî bir dille anlatır. Mevlâna Celaleddini Rumi İngilizce konuşulan dünyada bile çok yaygın ve saygındır; öyle ki onun eserlerini tercüme eden her yayıncı bu satışlardan çok iyi para kazanmıştır.

Kısaca, Tarikat bünyesinde, her sınıftan ve her türden insan için hayırlı ve yararlı bir şeyler vardır. Dervişler, bozkır göçebelerine İslamiyet'i kabul ettirdiler; böylece bu kabileler, İslam'ın zahiri öğretilerini benimsemekle beraber, İslam'ın manevi ve ahlaki

değerlerini özümsemiş oldular. Sufi tarikatları, zanaatçıların loncalarıyla, tüccar birlikleriyle, köylülerle, aristokrat askerî gruplarla bir ağ gibi kesişim noktalarına sahipti ve Tarikatlar hayat sıkıntısına ve hayal kırıklığına uğramış tüm grupları, darmadağın bir yaşamın içinde bir araya getirip huzura kavuşturdu.

Fütüvvet idealine kendini adanmış bazı kardeşlik grupları ise gazi birliklerini oluşturdu. Gazi, "kutsal savaşçı" gibi bir anlama geliyordu. Gaziler, belki Tapınak Şövalyeleri ve Haçlı Seferleri süresince ortaya çıkmış olan diğer Hristiyan askerî birliklerini andırıyordu, tabii bir farkla; kimse onlara emir vermiyordu. Çünkü İslam'da emir verici papa benzeri figürler bulunmuyordu. Bunun yerine, "Gaziler" kendi kendilerini disipline ediyor, uzman savaşçıların etrafında toplanıyor ve bazı karizmatik şeyhlerden ilham alınıyordu. Grup üyeliklerinin sembolü olarak özel başlıklar, pelerinler giyiyor ve bazı aksesuarlar takılıyordu. Yeminleri, taahhütleri içeren tören ritüelleri yapılıyordu. Gazi birliklerinin üyeleri (Akıncılar), hayatlarını Hristiyan toprakları etrafında, tek Tevhid inancının yükselişi için muhteşem cesaret sergiledikleri mücadelelere adıyordu. Arthur efsanesinin şövalyelerinin İslami versiyonuna benzetenler yanılıyordu, çünkü akıncı gaziler insanları köleleştirmeyi ve katletmeyi değil, özgürleştirmeyi ve huzura erdirmeyi amaçlıyordu.

Bu **gazi-akıncı** gruplarından daha sonra büyüklü küçüklü yüzlercesi ortaya çıkıyordu. Bu gönüllü mücahitler, sınır boylarındaki akınlarıyla Bizans'ın resmî olarak hâlâ hükmettiği ama otoritesinin daha da azaldığı bölgelere İslam şuurunu ve huzurunu aşıyordu. Bir kısım gazi önderi bir toprak parçasında kendisi için güvenliği sağladığı anda, hemen küçük devletçliğini kuruyor ve kendini emir, bu küçük devleti de emirlik ilan ediyordu. "Emir" aslen "kumandan" anlamına gelen İslami bir unvandı ancak şimdi "Prens" anlamına geliyordu.

Zalim Moğol akınları ve Haçlı saldırıları sonucu Selçuklu Devleti dağılınca, özellikle Doğu Anadolu sayısız küçük gazi emirliklerine bölünüyor, Bizans'ın gücü sallanıyor ve hukuksuz sınır batıya doğru çekiliyordu; bu da ironik bir çelişki doğuruyordu: Sınır boylarındaki derviş mücahitlerin çabaları küçük gazi devletlerini besliyordu. Tartışmalı sınır kaydıka, gazi akıncıları da kayıyordu. Kurulu emirliklerden dışarıya doğru ve bir adamın hâlâ kendini kanıtlayabildiği bölgelere hücumlar yapılıyordu.

Bir noktada akıncıların gelip dayandığı son sınır, Bizans'ın engel oluşturabileceği kadar Konstantinopolis'e yakın yerlerdi. Doğudan akın eden gazi dervişler, bu sınır bölgelerinde kümelenmeye yönelmiş ve Bizans gücüyle burun buruna gelmişlerdi. Akıncı dervişler burada, Anadolu'daki savaşlar bitmiş olsa da, en az elli yıl boyunca tutunabileceklerdi. Doğudaki emirliklerin gücü azalırken, sınır devletçikleri daha da büyümekteydi. İşte bu askerîleştirilmiş sınır, yeni bir dünya devletinin, Osmanlı

medeniyetinin doğduğu yerd.

Osmanlı'da Duraklama ve Gerileme Aşamaları

Tarihçiler, Osmanlı'nın sonunu anlatırken çok önemli olan iki askerî yenilgiyi öne çıkarırlardı ve *bu yenilgilerin ikisinin de o dönemde Türkler tarafından pek önemsenmediğini hatırlatırlardı*. Bunlardan biri 1571'de gerçekleşen İnebahtı Savaşı'ydı. Bu deniz savaşında Venedikliler ve müttefikleri, Osmanlı'nın tüm Akdeniz filosunu yakmışlar ve denize batırmışlardı. Hatta Avrupa'da bu savaş, Türklerin artık geri çekildiklerinin tedirgin edici bir işareti olarak karşılanmıştı. Ancak İstanbul'da Veziriazam, Sokullu Mehmet Paşa filoya verilen bu zararı, *bir adamın sakalının kesilmesiyle kıyaslıyordu: Sakalın kesilmesi ancak onun daha güçlü çıkmasına neden olurdu.*

Aslında bir yıl içinde, eski filonun yerini, Akdeniz'i bile katedebilecek çok büyük sekiz gemiden oluşan daha da güçlü ve daha modern bir filo alıyordu. Bundan sonraki altı ay içinde Osmanlılar Akdeniz'in doğusunu geri alıyor, Kıbrıs'ı fethediyor ve Sicilya'yı taciz etmeye başlıyordu. Çağdaş Osmanlı analizcilerinin İnebahtı Savaşı'nı neden zamanının bir dönüm noktası olarak görmedikleri merak konusudur. Avrupalıların deniz filosu konusunda baskınlığının kanıtlanması ve bu baskınlığın öneminin bir yanlış anlama olmadığı kavranması en az bir yüzyıl sonra anlaşılıyordu.

Diğer askerî dönüm noktası ise, bu dönemden bir süre önce yaşanmıştı. Bu, Muhteşem Süleyman'ın Viyana'yı alma konusunda aldığı erteleme kararıydı. Osmanlı kuvvetleri batıya akın etmekten hiç usanmamış ve sonunda Viyana kapılarına ulaşmıştı. Fakat Kanuni Sultan Süleyman, bu ünlü Avusturya şehrinin kuşatmasını çok soğuk bir mevsimde başlatmıştı. Kışın gelmesiyle birlikte, Viyana'yı bu seferlik serbest bırakmaya ve bir sonraki sefer burayı almaya karar verip kuşatmayı kaldırmıştı. Ancak Sultan Süleyman için maalesef *bir dahaki sefer hiç olmadı*, başka olaylar ve sorunlar ortaya çıktı. Zaten Sultan rahatsızlanmıştı, imparatorluk çok büyüktü ve sınırları çok genişlemiş durumdaydı. Bu yüzden bu sınırların herhangi bir yerinde sürekli sıkıntılar çıkmaktaydı. Sultan, Viyana'yı almaya tekrar kalkışmamıştı ve çağdaşları da bu durumu bir zayıflık belirtisi saymamıştı. "Viyana'yı fethetme" hedefi her zaman onun yapılacaklar listesinde kaldı, ama bir türlü fırsat bulunamadı. Gerçi Osmanlı sürekli savaşıyor ve başka savaşları da kazanıyordu ve onun yönetimi öyle başarılıydı ki, ancak saçma sapan konuşan bir ahmak sadece Viyana'yı alamadılar diye, bu günlerde Osmanlıların gerilemede olduğu iddiasına kalkıştırdı... O aslında askerî bir yenilgi değil, sadece zaferlere eklenemeyen elmas bir puandı...

“Geriyeye bakan ve gizli gerçekleri araştıran tarihçiler, Kanuni Sultan Süleyman'ın Viyana'yı almama konusundaki hatasının açıkça bir dönüm noktası olduğunu görebilirlerdi. O sırada imparatorluk en geniş sınırlarına gelmişti. O noktadan sonra, daha fazla genişleme mümkün değildi. Bu durum, o dönemde açıkça görülebilecek bir şey değildi, çünkü imparatorluk her zaman bir yerlerde birileriyle savaş halindeydi ve savaş alanından genelde iyi haberler gelmekteydi. Belki Osmanlılar orada burada bazı savaşları kaybetmekteydi, ama aynı zamanda, başka yerlerde de galip gelinmekteydi. Acaba, kazandıklarından daha mı fazla kaybedilmekteydi? Büyük olanları kaybedip sadece küçükler mi elde edilmekteydi? Asıl soru buydu ve cevabı da evetti, ama tarihin akıntısına kapılmış insanlar için bunu ölçmek zor bir şeydi. Bir savaşın önemini herhangi biri nasıl ölçebilirdi? Bazı insanlar alarmlar çalıyor olabilir ama bu bazıları bunu her zaman yapar zaten. Her neyse, 1600 yılında imparatorluk kesinlikle sallantıda değildi, tam aksine zirvesindeydi.”

Ama ne yazık ki, sallantıda olmamak Osmanlı İmparatorluğu için yeterince iyi ve verimli değildi. Çünkü bu imparatorluk sürekli genişleme üzerine kuruluvermişti. Tüm iç mekanizmalarının sağlıklı çalışması için her sınırda sürekli ve genel olarak başarılı savaşlara ve kazançlı sonuçlara ihtiyaç görülmekteydi. Her şeyden önce genişleme, imparatorluğun kaybetmek istemeyeceği bir gelir kaynağını teşkil etmekteydi. İkincisi, savaş bir emniyet supabı olarak iş görmekte, içerideki tüm baskıyı dışarı atıvermekteydi. Örneğin, bir sebeple topraksız kalan köylüler, her zaman için orduya katılabilir, akınlar yapabilir, biraz ganimet kazanıp eve döndükten sonra iş yapmaya başlayabilirlerdi...

Osmanlı'da genişleme durduğu anda ise, bütün bu sıkıntılar içeriye doğru yönelmeye başladı. Topraktan ekmeğini bir sebeple çıkaramayanlar, kasaba ve şehirlere yığılmışlardı. Eğer bir yetenekleri varsa bile bunu işleyecek imkânları kalmamıştı. Loncalar tüm üretim sürecini takip ediyorlardı, ama sadece belirli sayıda yeni üyeyi kabul edebilecek kapasiteleri vardı. Şehirlere sürüklenenlerin birçoğu sonunda işsiz ve mutsuz kalmaktaydı. Ve duraklamanın buna benzeyen başka birçok küçük, ama kötü sonucu olacaktı.

Üçüncü olarak, devşirme sistemi; imparatorluğun elitlerini oluşturacak kesimlerin ilgili kurumlar için yetiştirilmek üzere, *ele geçirilecek yeni toprakların devamlı fethine* dayanıyordu. Yeniçeriler aslında önemli bir kısıtlama altında çalışıyorlardı. Evlenmeleri ve geriye vâris bırakmaları, yönetime taze kan sağlayacak bir araç olmaları açısından yasaktı. Ancak genişleme durduğunda, devşirme sistemi de durgunlaşmaya ve aksamaya başlamıştı. Ve ardından Yeniçeriler de evlenip aile sahibi olmaya, sonra onlar da başkalarının yaptığı şeyleri kendi çocukları için yapmaya mecbur kalmışlardı. Çocuklarına mümkün olan en iyi eğitim ve iş olanaklarını yaratmak için nüfuzlarını

kullanmışlardı. Bu tamamen doğaldı ama Yeniçerilerin, imparatorluğun gücünün azalmasına neden olan sabit, babadan oğula geçen elitler olarak kabuk bağlaması anlamını da taşımaktaydı. Çünkü artık uzmanlar ve ihtisas sahipleri, baştan bu konulara getirilecekleri sözü verilerek dışarıdan seçilmiyordu ve aynı zamanda, bu pozisyonlar zengin ve önemli ailelere sahip bulunan, bu ehliyet sahibi olmayan kimselerce doldurulmaktaydı.

Kimse bu durgunlaşmayı, on yıllar öncesinden Sultan Süleyman'ın Viyana'yı fethetme konusunda düştüğü hataya bağlayamazdı. Çünkü sonuçlar, halk için nedenlerinden çok uzakta ve dolaylıydı. Bu sonuçlar, açıklaması zor ve tanımlanamaz sosyal rahatsızlıklar doğuracaktı ve bu tip şeyler, dinî muhafazakârların toplumun ahlaki değerlerine sığınmasına, disiplin ve yaşlılara saygı gibi unsurların öneminin vurgulanmasına yol açmıştı.

1683'te Osmanlılar, 154 yıl önce yaptıkları gibi tekrar Viyana'yı almaya çalışıyor, ama içerideki hıyanetler yüzünden yine başarılmıyordu. Bu sefer Viyana'yı savunmanın yol haritaları Avrupalı bir komisyon tarafından çıkarılıyordu. Yani Osmanlı'ya karşı ciddi bir Haçlı dayanışması sergileniyordu. Teknik olarak, Viyana için bu ikinci Viyana Seferi de sadece zaferlere eklenmeyen bir puandı ama Osmanlı eliti artık hezimete uğradıklarını ve bir şeylerin çok yanlış gittiğini biliyordu. Bu, onları inatla askerî güçlerini geliştirmeye itiyordu. Çok basitçe, imparatorluğun gücünün ve nüfuzunun silahlara ve ordulara bağlı olduğu düşünülüyordu. İmparatorluğa zarar verebilecek düzensiz ordulara karşı, askerî bir siper oluşturmaya girişiliyordu. Fakat bütün kaynakları askeriye aktarmak, zaten fazlaca yükü olan bir devlete daha fazla harcama yükü getirmekten başka işe yaramıyordu. Çünkü ekonomik ve teknolojik kalkınma hamleleri başlatan Avrupalılar, Osmanlı Sisteminin *kırılgan kontrol dengesini* bozuyordu. İnebahtı Savaşı'nı unutun... Viyana Kuşatması'ndaki hatayı da unutun... Sonuçta, Osmanlı İmparatorluğu'nu çökerten düşman askerler değil, tüccarlar oluyordu. Evet Osmanlı cihat ve içtihat ruhunu yitirdikçe, değişen ve gelişen şartlara ve ihtiyaçlara uygun çözümleri geciktirdikçe geriliyor ve yıkılışa sürükleniyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, esnaf ve sanatkâr loncaları (Sufi tarikatlarıyla iç içe geçmiş biçimde) tüm üretimi kontrol ediyor ve üyelerini rekabetin dışında kalmaktan koruyorlardı. Bir lonca, sabun üretimi konusunda bir tekelken, bir diğeri ayakkabı yapımı konusunda yoğunlaşırdı... Bu loncalar fiyatları yükseltmek için monopol pozisyonlarından istifade etmiyorlardı, çünkü ne kadar fiyat belirleyecekleri konusunda devlet bazı limitler koymaktaydı. Devlet halkını, loncalar esnafını koruyorlardı, böylece her şey dengede, her şey işler halde ayakta kalmaktaydı. Ama sonunda Haçlı Batılılar bir şekilde bu sisteme dâhil olmuşlardı. Sabun ya da ayakkabı satmak için loncalarla yarışmıyorlardı; devlet buna izin vermiyordu. Hayır, onlar sadece alınacak mallara

bakmak için geliyorlardı, genel olarak yün, et, deri, ahşap, yağ, metal ve bunun gibi hammaddelere bakıyorlardı. Ellerine ne geçirebilirlerse satın alıyorlardı... Üreticiler onlara satış yapmaktan memnundu, hatta devlet bile bu ticarete seviniyordu çünkü imparatorluğa altın getiriyordu, bu niçin kötü bir şey sayılındı? Maalesef Avrupalılar, loncaların üretimi için ihtiyaç duydukları malları alıp Osmanlı zanaatkâr ve esnafını yerli ve milli üretimden alıkoymayı hesaplamışlardı ve başarmışlardı. Bu yüzden Avrupalılar loncalardan daha fazla fiyat teklif ediyorlardı, çünkü loncaların ceplerinde sadece devlet tarafından sınırlandırılmış kârları, Haçlı Avrupalıların cepleri ise Amerika'dan getirdikleri altınlarla doluydu. Artık Osmanlı esnafı hacim ile farklılık yaratamıyorlardı -daha fazla üretip daha fazla mal satamıyorlardı- çünkü üretimi artırmak için yeterince hammadde bulamıyorlardı. Osmanlı topraklarını emip bunları gemilerle Avrupa'ya götüren yabancılar, Osmanlı dünyasındaki zanaatkârları zora sokmuşlardı. Kısacası, yerel üretim düşmeye başlamıştı.

Geç de olsa, Osmanlı idarecileri problemin kaynağını kavradı ve yerel endüstri için ihtiyaç duyulan stratejik hammaddelerin ihracını yasakladı. Fakat bu çeşit yasalar sadece kaçakçılara fırsat doğurmaktaydı. Yün ihracı yasaklanırsa sadece kaçakçılar yün ihracı yapmaktaydı. Böylece bir karaborsa ekonomisi gelişmeye başladı; yeni moda, zengin karaborsa girişimcileri ortaya çıktı ve onlar para kazanmak için yasalara karşı geldiklerinden, çok çeşitli memurların bakışlarını başka yöne çevirmeleri için onlara rüşvet vermek zorundaydılar, bu da yozlaşmaya ve yeni bir "rantiyeci" sınıfının oluşmasına neden olmaktaydı, bunlar rüşvete dayalı bürokratları...

Böylece halkın bazısının cebinde harcamak için, helal üretim fazlasından gelmeyen, yasa dışı yollarla elde edilen parası vardı. Bu Osmanlı ekonomisine, Amerika'nın altınını ele geçirip savurganca harcayan Avrupalıların aktardığı nakitti (daha sonraları kâğıt paraları). Peki, çoğu dönme ve gayri müslim yeni zengin Osmanlı vatandaşları neye para harcıyorlardı? Bunlar dürüstçe işleyen endüstrilere yatırım yapmıyorlardı. Bu yüzden onlar da, modern Amerikan toplumundaki uyuşturucu satıcılarının yaptığını yapıyorlardı. Paralarını abartılı bir lüks için saçıp savuruyorlardı. Osmanlı dünyasına bulaştırılan bu lüks yaşam arzuları, tüketim parası masa altından nakit ödenmek zorunda olan, Batı'dan gelen tüketici ürünlerini içeriyordu. Bu yeni trendler Osmanlı'nın üretim malları konusundaki becerisini küçümseyip Avrupa endüstrisi için bir pazar oluşturuyordu ve gelen altınları bilmeden tekrar Avrupa'ya geri gönderiyordu. Ve tabii, üretim düşerken, dışarıdan Osmanlı Sistemine giren para enflasyona neden oluyordu. Daha çok paranız varken daha az alım gücünüz olduğunda olan şey budur. Aynı durum, insanların uyuşturucu marihuana üretiminden inanılmaz biçimde zengin oldukları Kuzey Kaliforniya'nın bazı kırsal kesimlerinde de yaşanmıştı. Görünür bir ekonominin olmadığı alanlarda, insanların BMW ile dolaştığı, normal evlerin bir milyon dolara satıldığı ve hatta birdenbire nezhleşen marketlerde ekmeğin çok daha pahalıya satıldığı bir süreç vardı. Üretim yerine borç para harcanan AKP döneminde de benzer bir durum ortaya çıkmıştı.

Faiz; haksız ve haram kazancın ve her türlü ahlaksızlığın kaynağıdır. Bir ülkede ortalama faiz kadar enflasyon vardır. Enflasyon kimin canını yakar? Sabit geliri olanların. Bugünlerde, "sabit gelir"i, "az gelir"le eşitlemeye eğilimimiz var, sosyal güvenlik ya da sosyal devlete bağlı yaşayan muhtaç durumdaki insanları düşünüyoruz.

Osmanlı toplumunda bugün "sosyal güvenlik" denilen kurumlar yerine, İslam kaynaklı zekât ve infak uygulamaları vardı. Aileler ve topluluklar kendi yaşlılarına ve hastalarına kendileri bakıyorlardı. Bazı illerde devletin bedava şifahaneleri bulunmaktaydı. Osmanlı toplumunda "sabit geliri"ler, maaşlı bürokratlar ve daha çok maaşlı mahkeme memurlarıydı; halk (çiftçiler, esnaf, zanaatkâr ve hayvancılar) ise genellikle üretici sınıfıydı.

Bürokrasinin Yozlaşması

Saray mensupları (ve bürokratlar), insanların devletin idari ve hukuki organlarına erişimini sağlıyordu. Eğer memurlar ve bürokratların, hizmet erişimi sağlamak dışında başka bir görevleri yoksa, o zaman *hizmete erişimi engellemek* dışında başka bir güçleri de kalmıyordu. İşte zamanla Osmanlı İmparatorluğu'ndaki saray çalışanları ve bürokratlar hantallaşıp yozlaşınca hizmet sağlamak yerine, hizmeti engellemeye başladılar - tabi eğer rüşvet almıyorlarsa. Hal böyle olunca, durum bürokrasi kâbusuna dönüşüyordu. Bu yolla biriyle anlaşmak için, bir insanın rüşvet yiyen tanıdıkları olması ve rüşvet yiyen birine rüşvet sunması gerekiyordu. Bu ahlak dışı ve aksatıcı işlemlerle savaşmak için devlet maaşlara zam yapıyor, böylece saray çalışanları ve bürokratların rüşvet almaya ihtiyaçları kalmayacağı sanılıyordu. Ama duraklama ve gerileme süreçlerinde devletin fazladan ayıracak, reel üretime dayalı başka bir kaynağı olmayınca; özellikle de imparatorluğun genişlemesinin durmasından beri, fetihlerden elde edilen gelirlerin devletin hazinesine akıtılması gibi önemli bir geliri de durmuştu. Sonuç olarak, maaşları artırmak, yardımları ve askerlerin ücretlerini artırmak için imparatorluk para basmaya mecbur kalıyordu.

Para basmak enflasyonu körüklüyor, bu da ekonomik dengeleri bozuyordu. Ardından Osmanlı hükümetindeki her şey karmaşıklığa sebep oluyor ve hele Jön Türkler ve İttihatçı ekipler, çözmeye çalıştığı problemleri daha da kötü hale getiriyordu. Sonuç olarak Tanzimatçı ve İttihatçı hükümet görevlileri pes ediyor ve her şeyi yoluna koymak üzere Batı'dan danışmanlar kiralanıyordu. Kiraladıkları bu danışmanlar ise; "*neyin nasıl yapılacağını bilen*"

konumunda, Osmanlı'nın çöküşünü hızlandıran yönetim danışmanları ve teknik

uzmanlardı. Artık Batılılar (Avrupalılar) iyice içimize sızmış ve kökümüzü kazımaya başlamış oluyordu.

Haremin Laçkalaşması!

Bu çarpıklığın ilk örneği belki de, “Büyük Harem” denilen yerde oluyordu. Fethedilen her nüfustan yüzlerce kadın, “Büyük Harem”in labirentlerinde yaşıyordu. Zenginliğin ve lüksün atmosferine adım atmış olsalar da, bu kadınların çoğu şaşkınlık verici biçimde hücrelerde hayat geçiriyordu. **İlk**

başta önemli bir boşluğu dolduran ve ciddi bir eğitim-öğretim yuvası olan harem

,
zamanla laçkalaşıp yozlaşınca devletin başına büyük bir yük ve sorun haline geliyordu. Haremin kadınlarına kozmetik ürünler ve süslenmeleri için gerekli şeyler sunuluyordu ve onların da çoğunun kendilerini süslemekten başka işleri kalmıyordu. Yararlı herhangi bir icraatları, çalışmak için herhangi bir fırsatları, anlamsız can sıkıntısıyla dolu hayatlarından onları kurtarabilecek herhangi bir uğraşları kalmayınca, yozlaşma kaçınılmaz oluyordu. Sanki görünürde

mücevherlerle kaplanmış hücrelerdeki mahkûmlar durumuna düşölüyordu.

□ **Oysa, kadınları himaye altına almak, İslam dünyasında yüzyıllardır var olan bir şeydi. Ama Osmanlı’da kadınlar daha bir hayatın içerisindeydi ve üretkendi. Özellikle kırsal kesimlerde sıradan bir yolcu, tarlada çalışan ya da yolda hayvanlarını güden bir kadın görebilirdi. Kentsel kesimlerde ise, alt sınıfların kadınları halk pazarlarında iş tutar, evin ihtiyacı için alışveriş yapar veya seyyar olarak kendi el işlerini satarlardı. Orta sınıfta, bazı kadınların kendine ait mülkleri vardı, işyerleri yönetiyor ve işçileri idare ediyorlardı.**

Sadece “Harem ağaları”, rahatça harem ve dış dünya arasında gidip gelebiliyorlardı. Böylece kadınların gözleri, kulakları ve elleri, onların dış dünyayı öğrenmek için ve oradaki değişiklikleri etkilemek için gerekli araçları olmuşlardı. Sultan’ın oğulları ve hanedan çocukları da dâhil olmak üzere, on iki yaşına gelene kadar haremde yaşıyorlardı; asla yabancılarla karışmıyor ya da yetişkinliğe kadar dış dünyanın kaba ve sıkıcı günlük hayatında yer almıyorlardı.

Zamanla harem kuruluş amacından saptırılıyor, çeşitli entrikaların dolaştığı bir mekâna

dönüşüyordu. Çünkü sadece *bir oğlan çocuğunun tahta geçecek vâris* olmasına rağmen, diğer Şehzadelerin anneleri, bir gün kendi oğullarının da tahta geçme başarısını yakalayacakları umudunu koruyordu (bu da Şehzade annelerini hükümdarlıktan pay arzulayan ve çeşitli planlar kurgulayan kimseler yapıyordu). Böylece, kadınlar ve onların sülaleleri komplolar düzenliyor ve baştaki Sultan'ın ölümünün ertesinde, güç mücadeleleri arka odadaki entrikalar olmaktan çıkıp ön odada yumrukların konuştuğu bir kavgaya dönüştüğünde, potansiyel rakiplerine karşı suikast girişimlerinde bulunanlar bile çıkıyordu. Tahtı zaferle kazanan Şehzade, onu sadece kendisi için değil, bir kısım kadın ve haremdeki bazı harem ağaları için de kazanmış oluyordu. Osmanlı'nın küçük bir Şehzadesi böyle bir ortamda büyüyor, bir gün evrenin en güçlü hâkimi olması için çok az şansı bulunduğunu ve daha kötüsü olgunluğa erişmeden öldürülmesinin çok büyük olasılık olduğunu biliyordu ve bu bazen psikolojik sorunlara yol açıyordu. Evet harem hayatı yozlaşınca, yararları kadar zararları da ortaya çıkıyordu.

Bu sistem, zincirleme olarak güçlü ve iradeli Sultanların yetişip seçilmesine yaradığı kadar, yozlaşınca zayıf ve tecrübesiz Sultanların başa geçmesine de neden oluyordu. Fakat bu gerçeğin kendisi, çok uzun yıllar Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ve çökmesi için bir neden olarak görülmüyordu. Çünkü o sırada imparatorluk zaten *sorunlu yetişkinliğine erişmiş*

bulunuyordu, ama Sultan artık devleti hakkıyla idare edemiyordu. Sultan makamının yürütme gücü, Muhteşem Süleyman'ın ölümünden hemen sonra azalmaya başlıyor; Osmanlı Sisteminde artık Padişah'tan ziyade, Veziriazam

güç sembolü olarak ortaya çıkıyordu. İşte bu çözülme sürecinde hantal divan ve onun devasa haremli Osmanlı İmparatorluğu'nu dengeleyen değil, engelleyen bir kurum haline geliyordu. Çünkü fazla maliyetliydi ve çok az şey ürettiyordu. Vezir ve diğer devlet görevlileri bu divanı omuzlarında taşıyıp bu düzenin gidişatını korurken, aynı zamanda imparatorluğu yönetmeye çalışıyordu. Bu da seferlerin hantal ve yavaş sonuçlanmasına neden oluyordu.

Osmanlı'ya "Hasta Adam" yaftası ve sonuçları

1700'lü yıllardan itibaren, Avrupa'daki Rönesans ve Aydınlanma sürecinde... Ve özellikle bütün ticari münasebet ve girişimlerin Haçlı Batıların ve onların arkalarında asıl organize olan Yahudi sermayedarların eline geçmesinden sonra, Osmanlı'ya "Hasta Adam!"

tabi

ri kullanılmaya başlanıyordu. Bu tertipli tabir, Haçlıların; Müslüman Türk Devleti Osmanlı'yı öldürüp yok etme ve Türkleri tekrar Orta Asya bozkırlarına geri gönderme amaçlarını yansıtıyordu. Zaten Selçuklu Sultanı Alparslan'ın 1071'de Malazgirt'te Yunan

asıllı Romen Diyojen'i hezimete uğrattıktan sonra, onu öldürmeyip bağışlamasından, hatta kendi Türk askerleriyle geri götürüp Bizans tahtına oturtmasından sonra Büyük Tehlikeyi(!) sezen Batılılar malum ve mel'un Haçlı Seferlerini başlatıyordu.

Gerileme ve çözülme sürecinde, Osmanlı'yı kurtarma ve eski şevketini kazandırma yolunda bir takım samimi girişimler, hatta eksantrik deneyimler de sonuçsuz kalıyordu. Örneğin Sultan Abdülhamit'in ağabeyi *Sultan 5. Murat'ın*, oğullarıyla birlikte Masonluğa kaydolduğu söyleniyordu. Elbette bu bir oyalama ve oyundu, ama tutmuyordu. Sultan 5. Murat, saf ve uysal görünse de hainlere fırsat vermiyordu. Çünkü MASONLUK Siyonist Yahudilerce, Osmanlı (Müslüman Türk) tehlikesine karşı, ülkemizdeki Hristiyan ve hain unsurları organize etme ve isyana sürükleme merkezleri olarak teşkilatlanıyordu. Masonlar önce tamamen ticari ve içtimai konular üzerinde yoğunlaşmış görünüp, asıl sinsi ve siyasi amaçları özenle gizleniyordu. İşte Sultan 5. Murat, Haçlı Batılıların bu gizemli ve etkili odaklarını yakından tanımak, onların tertip ve tahribatlarına engel olmak için aralarına katılıyordu. Yoksa bu Şeytani hıyanet merkezlerine kiralanmıyor ve kirli amaçlarına figüranlık yapılmıyordu. Hatta Sultan Abdülhamit Han'ın saltanatı sırasında, İstanbul'daki bir Mason balosuna önemli miktarda bağış yapılması, hem de ünvanlarıyla değil bizzat kendi adıyla bunun haberini yazdırması da, onları oyalama ve gafil avlama hesapları güdüyordu.

Yine Sultan Abdülhamit, Padişahlık öncesi süreçte, Avrupa'da ağırlığı ve saygınlığı olan Yahudi asıllı bir Hristiyan tüccarla ticaret ortaklığı kurup büyük paralar kazanıyor, sonra bunların hepsini milletine ve devletine harcıyor, ayrıca çaktırmadan bu adamdan; ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkiler ve kişilerle ilgili bilgiler alıyordu. Aynı zamanda; Osmanlı'nın çökertilmeye çalışılan, daha önce kapitülasyonlar ve dış borçlarla hızlandırılan ekonomik sıkıntılarına çareler üretmeye çalışıyordu. Ayrıca uzun yıllar ihmale uğrayan eğitim ve öğretimi, kız ve erkek çocuklardan başlayıp yaygınlaştırmaya, sanat ve sanayii temelden kurmaya, ticari faaliyetleri canlandırmaya ve modernleşme çabalarına öncülük yapmaya uğraşıyor ve önemli başarılar kazanıyordu. Ama maalesef Siyonist tertiplerle ve Jön Türklerin hain kesimlerince sonunda tahtan indiriliyor ve "*hast a adam*" yatağa düşürülüyordu.

Sultan Abdülhamit'in, kontrol altına almaya çalıştığı Mason Localarını gizli karargâh olarak kullanan ve Osmanlı'daki Haçlıları ve muhalif unsurları kışkırtıp Jön Türkleri ayaklandıran şeytani merkezler sonunda kazanıyordu. Başta Banker Yahudi Rothschild olmak üzere tüm Siyonist merkezlerin Abdülhamid'in aleyhinde ittifak etmesi, hatta ailesinden ve en yakın çevresinden insanların hıyanete yönelmesi sonucu iyice kuşatılan... Başından beri 20 üvey anne ve 36 kardeş arasında kurtuluş çareleri arayıp duran Abdülhamit Han, 33 yıl boyunca batmakta olan Osmanlı gemisini ayakta tutuyor,

ama o dehasına ve destansı çabasına rağmen mukadder olan akıbete engel olamıyordu.

O süreçte sadece Payitaht'ı (İstanbul'u) değil, bütün Osmanlı Balkanlarını, Bulgar ve Yunan unsurlarını avucuna alıp, silahlandırıp isyana hazırlayan... Yetmez tüm Orta Doğu'yu ve birtakım Müslüman Arapları, çeşitli vaatler ve peşin menfaatlerle aldatıp Osmanlı'ya karşı kışkırtan ve sonunda Filistin'de bir Yahudi Devleti (İsrail'i) kurmayı amaçlayan malum odaklar her şeytani çareye başvurmaktan sakınmıyordu. Öyle ki Yahudi asıllı bir İngiliz ajanı olan Lawrence, hem bazı Arap şeyhlerine ve kabile şeflerine para ve silah dağıtarak... Hatta kendisi eşcinsel olduğundan bazı Arap liderlerinin erkek çocuklarıyla yatıp kalkarak... Arapların bir kısmını kiralık ve bağımsızlık vaatleriyle Osmanlı'ya karşı ayaklandırarak, Osmanlı Türk İslam Devletinin yıkılışına hizmet veriyordu.